

is die om een oorlog draait: die van de Grieken tegen de Perzen. *De Perzen* is de oudste tragedie die tot ons is gekomen.

Aeschylus schreef ze in 472 voor Christus. Dat was acht jaar na de slag bij Salamis, waarbij de Perzische koning Xerxes verslagen werd door de Atheners. Een kleine stadstaat overwon de heerser over een wereldrijk. Daarmee is *De Perzen* één van de weinige Attische tragedies met een concrete historische inhoud.

Aeschylus bezong de luisterrijke overwinning van de Grieken niet, maar schilderde het leed dat de oorlog bij de verliezer had teweeggebracht. Het is geen leedvermaak, geen schildering van schurken. Aeschylus doet aan perspectiefwissel. Alles wordt strikt gezien vanuit Perzisch standpunt. Voor de nederlaag geeft Aeschylus alle schuld aan de koning, die door een boze demon tot roekeloosheid moet gedreven zijn.

De keuze van deze tekst – in grote mate één lange lamentatie, zonder een conflictueuze opbouw – kan gedichteerd worden door het vele oorlogsleed dat tot onze dagelijkse portie nieuwsberichten hoort. Dat was zo bij Peter Sellars, toen hij enige tijd geleden deze tekst koos. De Griekse stof heeft nog altijd een directe relevantie, en dat wilde hij aantonen.

Bij Hollandia staat deze bedoeling niet voorop. Paul Koek en Johan Simons hebben voor een extreme positie gekozen. De oudste theatertekst uit onze traditie hebben ze in de eerste plaats als een vreemd object benaderd. Zonder dat ze overgegaan zijn tot een historische reconstructie hebben ze enkele elementen van de opvoeringstraditie in hun vertoning op de voorgrond gehaald. Zo weten we dat het koor in de tragedie zong. Paul Koek heeft een partituur geschreven die kan overkomen als primitief. Hij heeft slechts een simpele vorm van polyfonie gebruikt. De muzikale frasen hebben de strakke eentonigheid van het Gregoriaans. Het is muziek van vóór de tijd dat ze als een sterk emotioneel element wordt gebruikt. Door de simpelheid wordt het zingend reciteren een dreun. Bij Paul Koek is de muziek een wezenlijk onderdeel van een ritueel, en wil ze geen uitbeelding zijn. We zien dan ook drie zangers zitten voor hun partituur.

Tegenover die strenge vormelijkheid zet Johan Simons ook drie oude koorleden. In het stuk zijn alleen oude Perzen in de hoofdstad achtergebleven. De jongere mannen zijn ten strijde getrokken. De oude mannen uit het koor zijn amateurs. Hun onhandige, maar doodeerlijke zegging van de tekst, werkt als een contrasterend muzikaal element tegenover de zangers. Het beklemtoont, nogmaals, het rituele karakter van de opvoering. Eerst

Ilias, Toneelgroep Amsterdam / L. Pief Weyman

was er de rite, dan het toneel, lijken Simons en Koek te willen zeggen.

Bij de keuze voor oude mannen is Johan Simons van dezelfde idee uitgegaan als Franz Marijnen bij zijn *Oedipus*. Maar Marijnen is bij de KVS niet verder gekomen dan een decoratief aanwenden van figuranten, terwijl Simons de volledige consequentie van zijn keuze aanvaardt, en zijn oude mannen als acteurs en niet als interessant-ogende decoratie inzet.

De eerste koorzang duurt in deze benade-

ring zeer lang: de muziek beweegt niet, de tekst krijgt geen retorische kracht. Pas bij het verschijnen van de koningin begint een handeling die een dramatisch karakter heeft. Het lijkt wel of we bij het opkomen van het eerste personage een belangrijke stap in de toneelontwikkeling meemaken. Er komt nu een persoon op het voorplan, die zich afzet tegen een groep. Van dan af wordt het publiek op een nieuwe manier aangesproken: het kan nu meeleven met het leed.